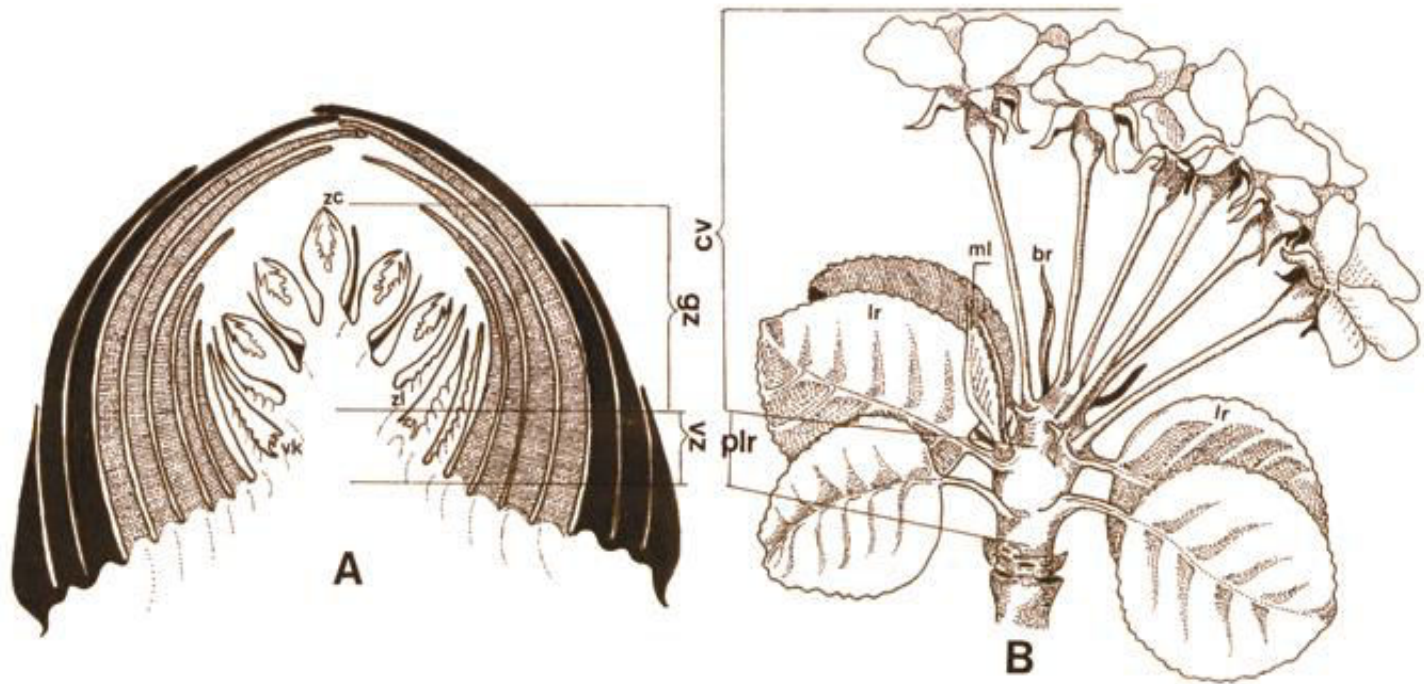

MORFOLOGIJA VOĆAKA

Morfologija se bavi izučavanjem organa voćaka: nastanka, građe, funkcije i međusobnih odnosa.

Prema mestu gde se razvijaju organi voćaka mogu biti podzemni i nadzemni.

Prema funkciji organi voćaka se dele na:

VEGETATIVNE:

1. *Koren,*
2. *Korenov vrat,*
3. *Deblo,*

4. *Grane,*

5. *Vegetativni pupoljci,*

6. *List.*

- **GENERATIVNE:**

1. *Cvetni pupoljci,*

2. *Cvet,*

3. *Plod,*

4. *Seme.*

Jagoda je zeljasta voćna vrsta.

Ostale su drvenaste i dele se na:

1. **STABLAŠICE**- imaju **DEBLO** i **KRUNU**. *To su jabučaste, koštičave, jezgraste (leska), subtropske (nar)*

2. **GRMOVI**: nemaju deblo, grananje je neposredno iznad zemlje (*leska, nar, ribizla, ogrozd, borovnica*)

3. **POLUGRMOVI**: nemaju deblo, već se više izdanaka razvija pojedinačno iz adventivnih pupoljaka korena matične voćke: *malina*, *kupina*.

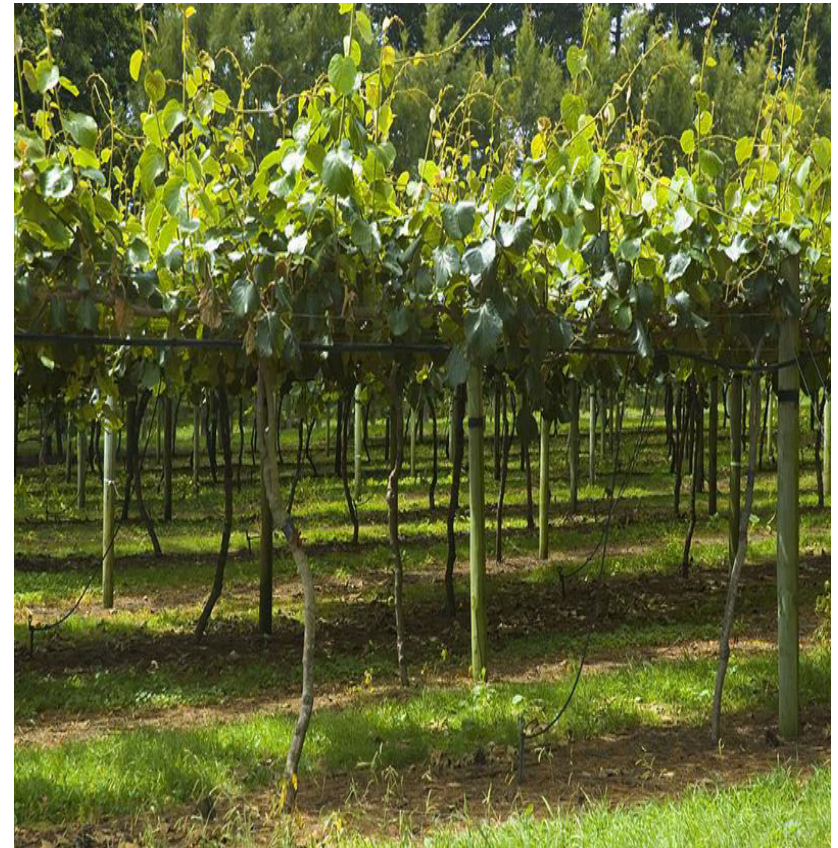

- 4. **POVIJUŠE**: imaju krunu od više letorasta koji se povijaju oko naslona, pa se obavezno moraju gajiti uz naslon- aktinidija

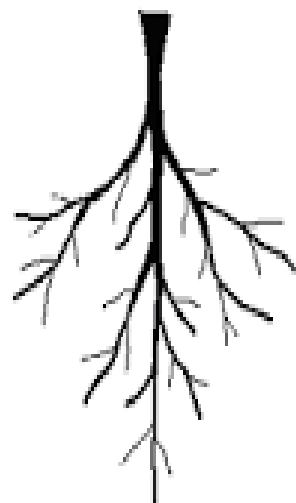
- **Koren** je podzemni organ čija je uloga da usvaja i sprovodi vodu i mineralne materije, rezervoar organskih materija, učvršćuje biljku i drži je uspravno. Nastaje iz korenka klice ili iz adventivnih pupoljaka. Deo voćke koji čini prelaz između korena i debla voćke zove se *korenov vrat*.

Korenov vrat imaju samo voćke nastale iz semena. Kod voćaka koje su razmnožene vegetativnim putem postoji samo lažni korenov vrat. Dubina sadnje određuje se prema korenovom vratu. Korenov vrat treba da bude u visini površine zemlje, osim na pesku, gde se voćke sade oko 10 cm dublje.

generativni koren

vegetativni koren

Deblo

- Deblo je nerazgranati deo voćke, između korenovog vrata i krune, na kome se razvija kruna.
- Prema visini voćke mogu biti niskostablašice, četvrt visoke, poluvisoke i visokostablašice.
- Pri određivanju visine debla voćaka treba naći pravu meru. Kod oraħa visina debla treba da je od 150-180 cm, kod kajcija i višanja 80-120 cm. Dok kod gustih zasada jabuka, krušaka i bresaka treba ostavljati nisko deblo 40-60 cm.

Kruna

- Kruna je nadzemni, razgranati deo voćke. Sastoji se od grana različite veličine i starosti: vodilice ili produžnice debla.
- Osnovnih ili ramenih grana, sekundarnih, tercijarnih itd do jednogodišnjih grančica-letorasta.
- U kruni se još nalaze mladari sa lišćem, pupoljci, cvetovi i plodovi.
- Postoje dva tipa krune: slobodna ili prirodna i veštačka kruna.

vaza

modifikovana
centralna
osovina

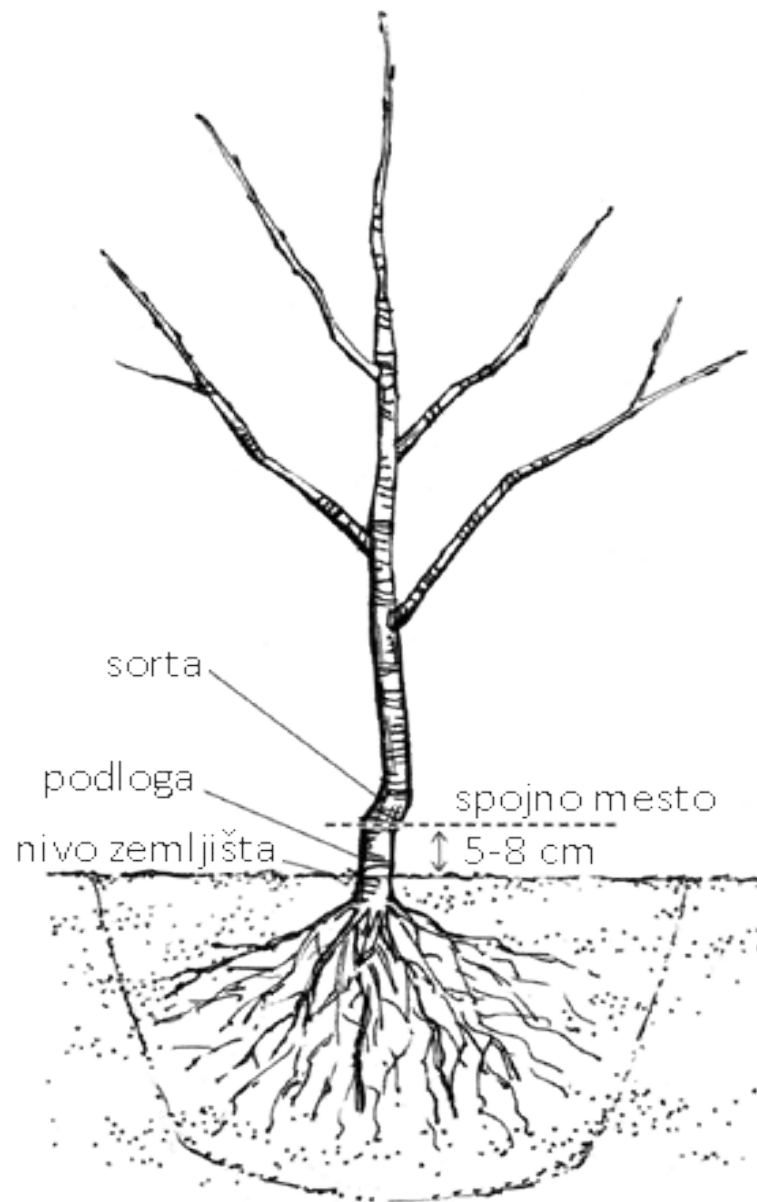
centralna
osovina

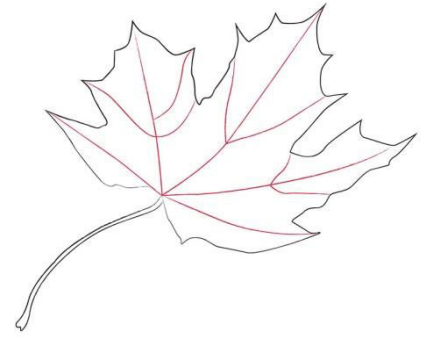
- **MLADAR** - dugi vegetativni prirast u vegetaciji
- **LETORAST** - mladar po opadanju lista

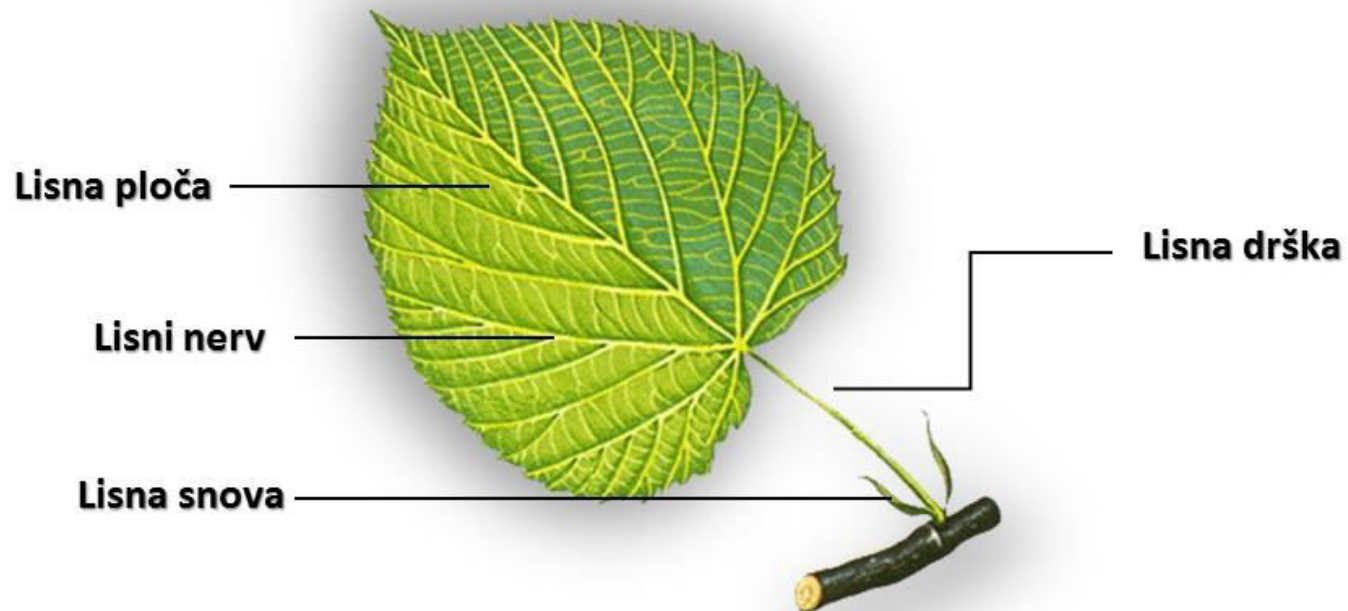
List

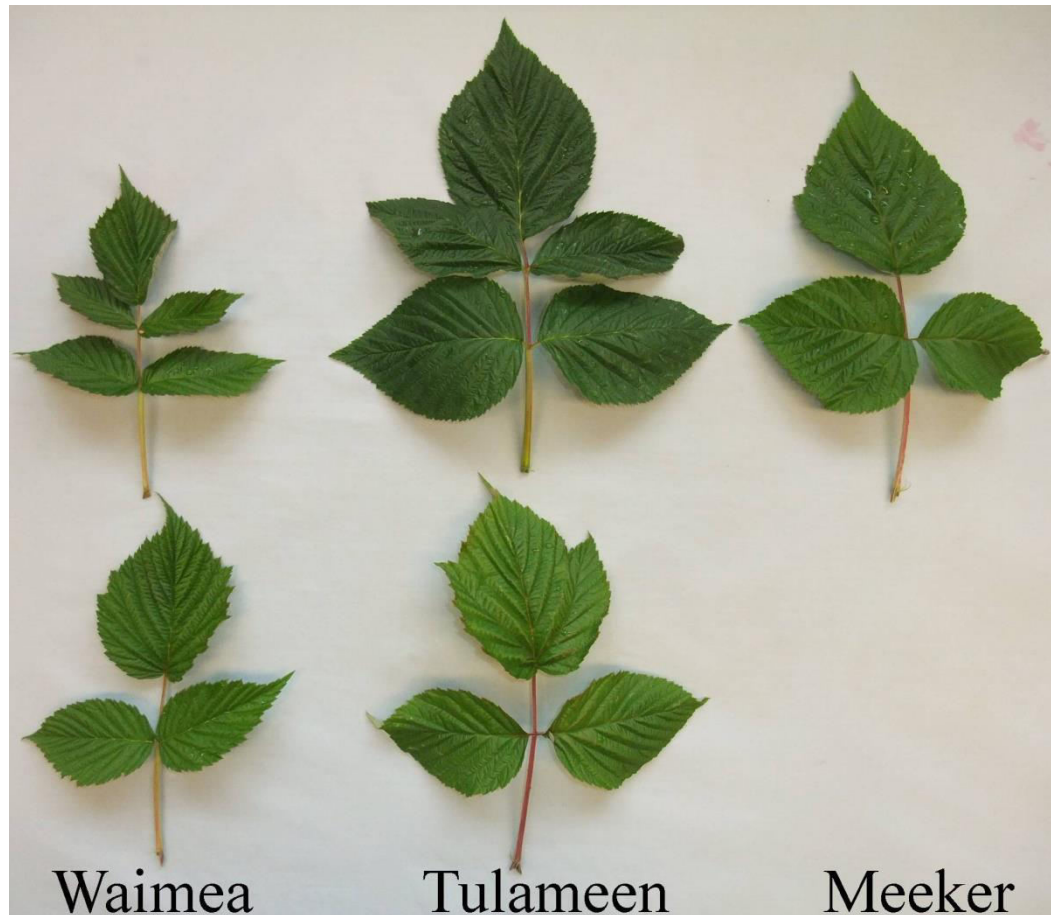
- Vegetativni organ koji vrši važne fiziološke procese: fotosintezu, disanje, transpiraciju.
- List se sastoji iz lisne osnove, lisne drške i liske. Liska je najvažniji deo lista. Liske voćaka razlikuju se po veličini, debljini, obliku, nazubljenosti oboda, koji, maljavosti, obliku nervature, boji, veličini, obliku stoma itd.

Delovi lista

- Veličina liske zavisi od voćne vrste, sorte, starosti voćke, svetlosti.

- *Složeni list imaju jagoda, kupina, orah i kesten.*

- *Prost list imaju dunja, kruška, jabuka, šljiva, breskva...*

- Oblik liske može biti ovalan, okruglast, srcast i režnjast.

- Može biti glatkog ili različito nazubljenog oboda.

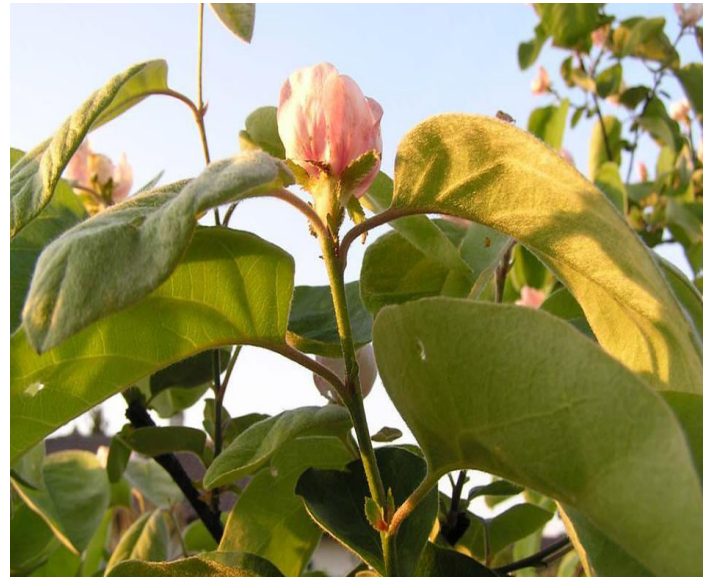

<http://www.xs4all.nl/~kwanten/thetree.htm>

- Maljavost je karakteristika vrste i sorte.

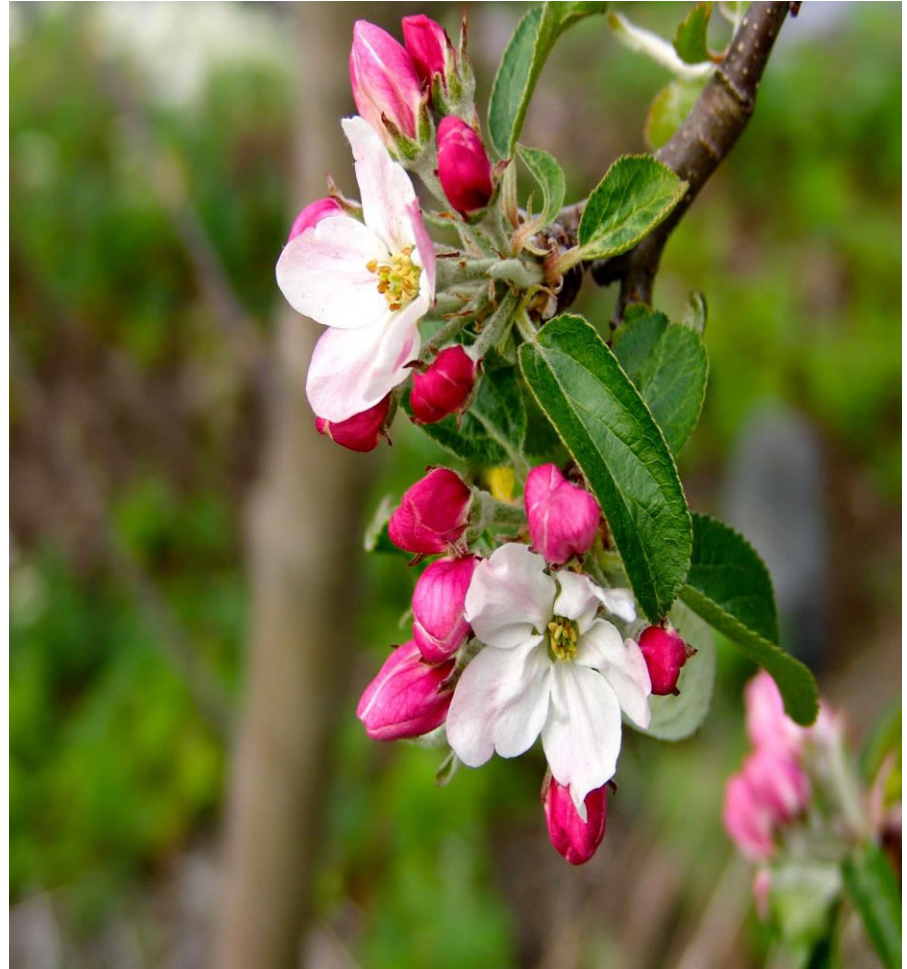
- Na naličju liske je izražena nervatura, koja kod većine voćnih vrsta ima glavni nerv koji se račva (kod jagode ne postoji glavni nerv).

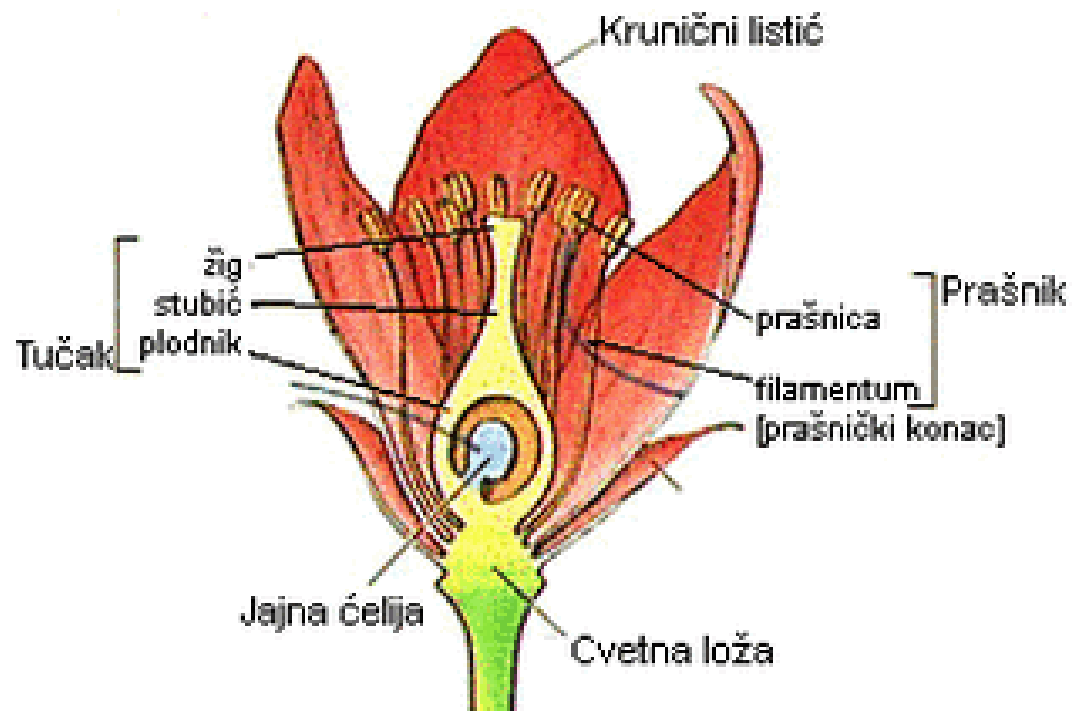

Cvet

- Cvet je skraćeni izdanak sa metamorfoziranim listovima.
- Sastoji se iz čašičnih listića, kruničnih listića, prašnici i tučkovi- pričvršćeni su za osnovu cveta, koja se zove cvetna loža. Ispod cvetne lože nalazi se cvetna drška, pomoću koje je cvet pričvršćen za grančicu.
- nektarije

Prema građi cveta voćke se mogu podeliti u dve grupe:

- Dvopolne (hermafroditne, većinom entomofilne) i
- Jednopolne
- Dvodome

Plodovi

- Plodovi se mogu podeliti i na:
- 1. **JEDNOSTAVNI** - koji nastaju iz jednog plodnika (breskva, kajsija, badem, orah, leska, višnja, trešnja)
- 2. **SINKARPNI** (sastavljeni) koji nastaju iz više plodnika jednog cveta (jagoda, malina, kupina)

- 3. **LAŽNI** - jabuka, kruška, dunja, mušmula. U stvaranju ploda učestvuju pored jednog ili više plodnika još i loža i pojedini delovi cveta.
- 4. **ZBIRNI** - smokva, dud. Plod je nastao iz većeg broja plodnika cvasti.

- *Jagoda ima plod u vidu zbirne orašice*

- *Ribizla ima plod u vidu bobice.*

Seme

- Reproduktivni organ. Seme ne prenosi verno roditeljske osobine na potomke te se u praksi upotrebljava uglavnom za proizvodnju generativnih podloga i pri stvaranju novih sorti hibridizacijom.
- Nastaje iz semenog zametka nakon oplodnje. Sastoji se od semenjače, endosperma i klice odnosno embriona.

Pupoljci voćaka

Predstavljaju predstavljaju nerazvijene začetke vegetativnih i generativnih organa voćaka.

Pupoljci se dele na vegetativne i generativne- cvetne i mešovite.

Prema položaju mogu biti vršni ili terminalni i bočni, postrane ili lateralni.

- Vegetativni pupoljci prema obliku, veličini, mestu formiranja i ulozi mogu biti: *zimski, spavajući (latentni) i adventivni.*
- *Vegetativni pupoljci su sitniji i kupastiji od cvetnih i mešovutih pupoljaka.*

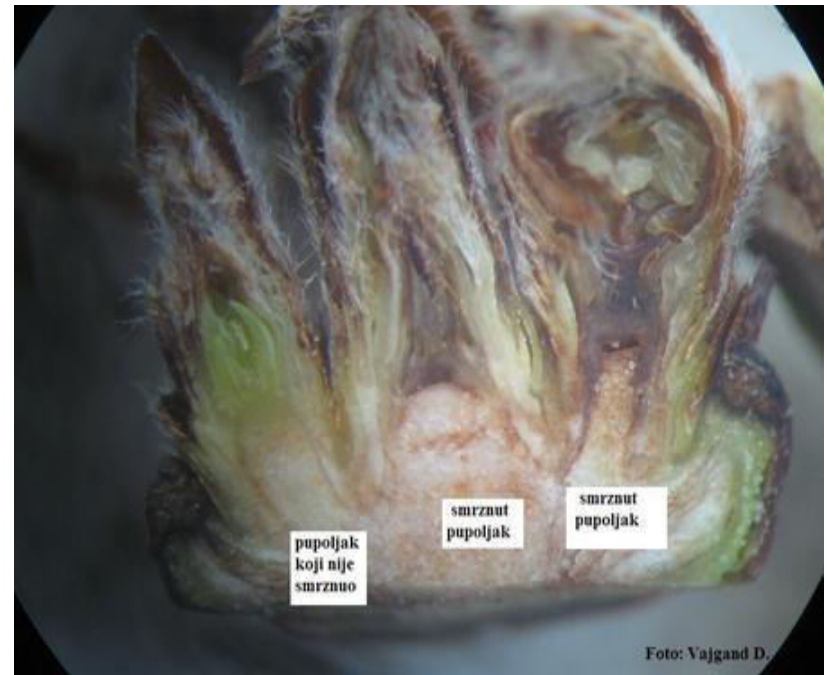

- Zimski pupoljci se razvijaju u pazuhu lista u toku proleća i leta jedne godine, da bi u proleće naredne godine dali mladare sa lišćem.

- Spavajući (latentni) pupoljci se nalaze na starijim granama u vidu jedva приметnih ispupčenja, jer su pri sekundarnom debljanju prekriveni korom.

Adventivni pupoljci su najsitniji pupoljci voćaka. Iz adventivnih pupoljaka korena razvijaju se izdanci (malina, kupina, domaće višnje, šljive...)

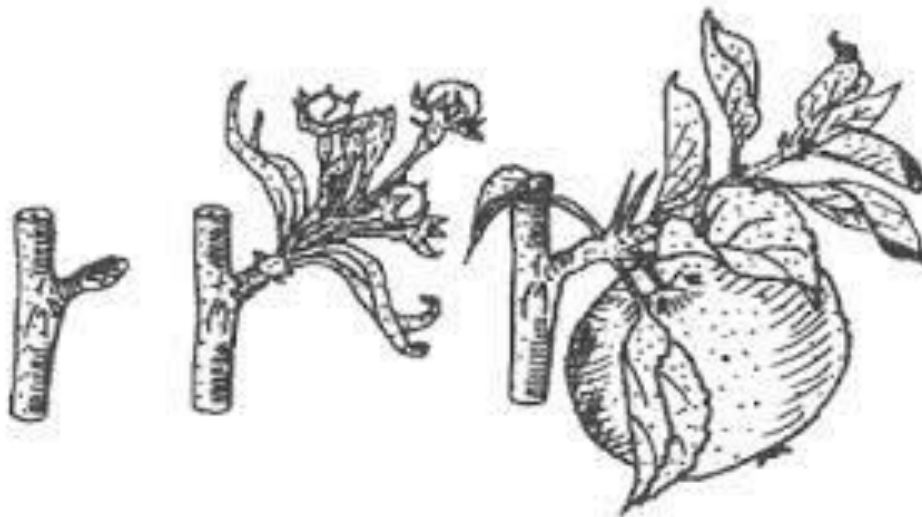
- *Potpuni cvetni i mešoviti pupoljci su rodni.*
Obično su krupniji od vegetativnih.
- *Češći su mešoviti: jabuka, kruška, dunja, mušmula, oskоруše, orah, leska, pitomi kesten, malina, kupina, ribizla, ogrozd, josta....*

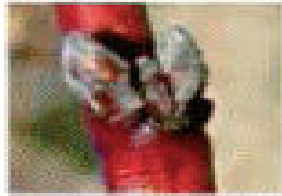

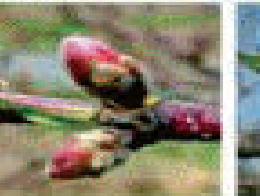

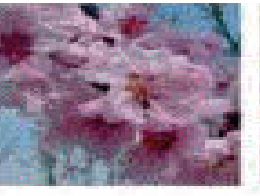

- *Mešoviti rodni pupoljak je pupoljak iz kojeg se razvija cvast i listovi (kruška, jabuka, orah, lešnik, malina, ribizla).*

					
Period mirovanja	Bubrenje pupoljaka	Bubrenje pup, "zelenе ljuspice"	1/4 zelen	"nišije uš"	"Bakon faza"
10%	-8	-6	-5	-5	-4
90%	-17	-15	-11	-11	-9
Propadanje pupoljaka % ↑ ↓					
	Početak cvetanja	Puno cvetanje	Opadanje latica	Zametanje ploda	Precvetavanje
10%	-4	-3	-2	-2	-2
90%	-6	-4	-4	-4	-4

- *Prost cvetni pupoljak je pupoljak iz koga se razvija samo jedan cvet (badem, breskva, neke sorte šljive, kajcija, ribizla).*

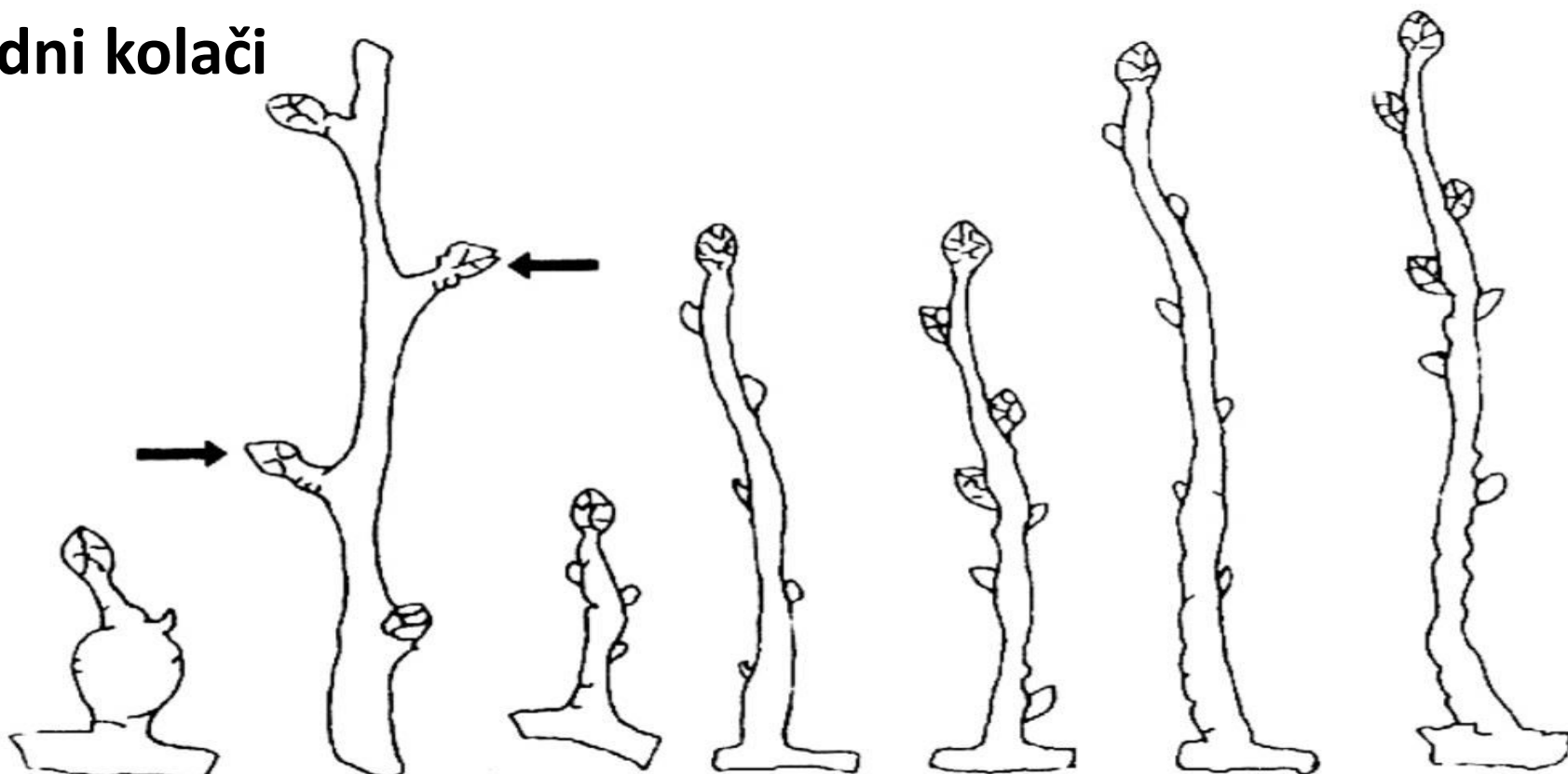

- **Jabučasto voće** - mešoviti pupoljak se nalazi na samom vrhu rodne grančice.
- Ponekad se kod pojedinih sorti javljaju mešoviti rodni pupoljci postrano na dugim i vitim rodnim grančicama. To je tipično za vrlo rodne sorte kao što je zlatni delišes.
- Razvojem rodnog pupoljka se rast u dužinu prekida. Formiranje rodne grančice može teći više godina.
- Rodna grančica jabučastih voćaka se može definisati kao prirast bez grananja koji na sebi po prvi put nosi mešoviti rodni pupoljak.
- Alternativno rađanje

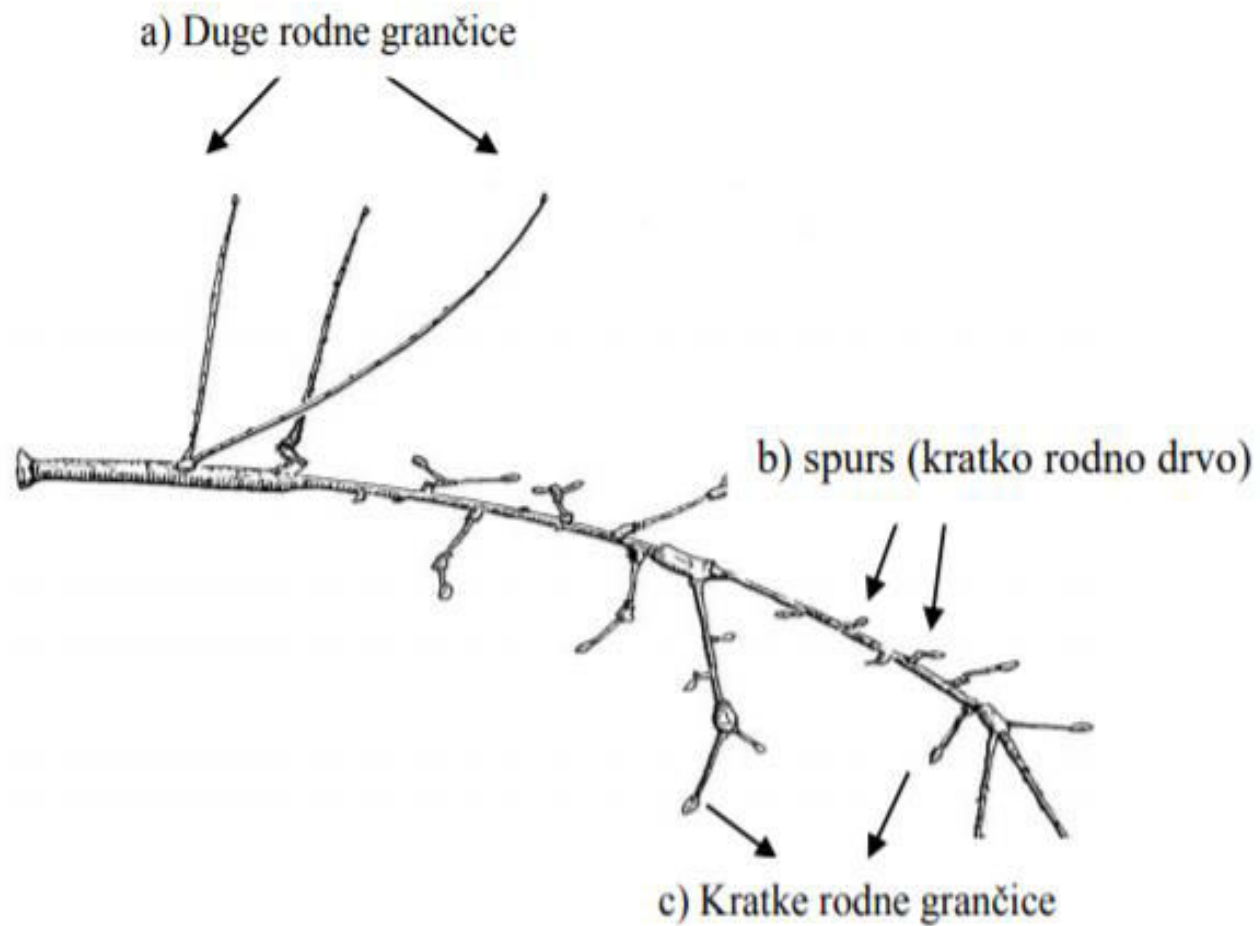
Kod jabučastog voća sreću se sledeći tipovi rodnih grana:

- Naborite ili prstenasti izraštaji
- Krute rodne grančice
- Vite (duge) rodne grančice
- Pršljenaste rodne grančice
- Rodni kolači

Različiti razvoj izboja: a) duge rodne grančice, b) kratko rodno drvo

- *Koštičavo voće - na vrhu je vegetativni pupoljak.* Rodni su bočno.
- Rodna grančica koštičavih voćaka je jednogodišnji prirast koji postrano nosi bar jedan rodni pupoljak.

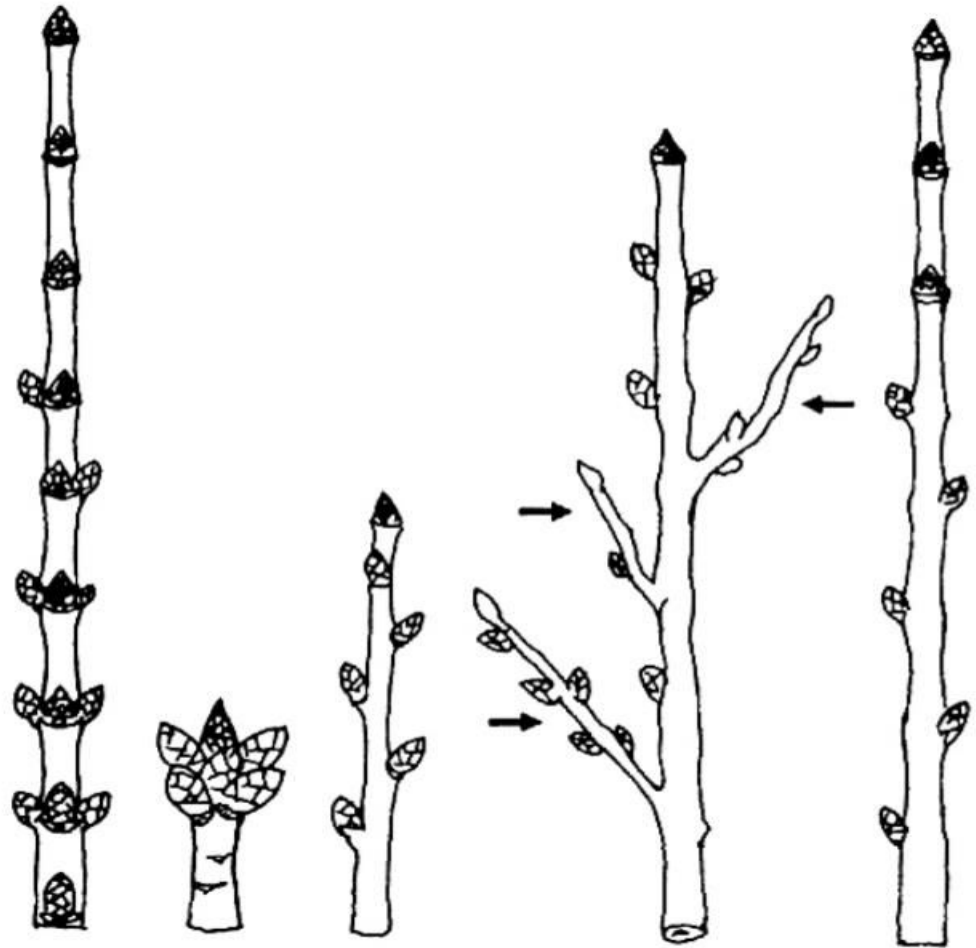

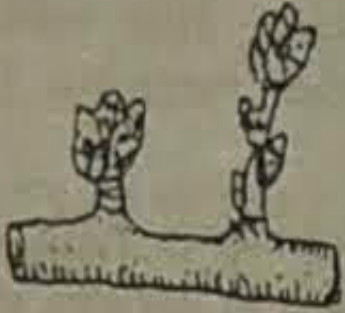

Kod koštičavog voća sreću se sledeći tipovi rodnih grana:

- **majski buketići (majske kitice)**
- **kratke (cvetne)**
- **mešovite (vite)**
- **prevremene**

- DUNJA I MUŠMULA - na vrhu rodne grančice nalazi se mešoviti pupoljak koji daje porast sa listovima i sedeći cvet na vrhu.
- MALINA I KUPINA - Rodni su jednogodišnji mladari. Mešoviti pupoljak se razvija u pazuhu listova jednogodišnjih mladara. Obično po jedan ili dva jedan iznad drugog. Naredne godine se iz pupoljaka razvija mladar sa listovima i cvetovima.

- RIBIZLA - Rod se formira na dužim letorastima i kratkim rodnim grančicama formiranim na starijem drvetu. Najbolje su razvijeni mešoviti pupoljci na srednjim delovima rodnih grančica. Iz njih se razvijaju cvasti - grozdovi.

- ORAH, LESKA, KESTEN

Orah -U tekućoj godini formiraju se rodne grančice sa mešovitim pupoljkom na vrhu. Naredne godine se iz pupoljka razvije mladar sa ženskim cvetom na vrhu.

Leska - Na prošlogodišnjem prirastu se formiraju mladari koji nose ženske cvasti i prirasti koji nose rese.

Rodne grančice leske

